

A budapesti Katona József Színház oszlói vendégjátéka

“Amiről az ember azt hiszi hogy evidens, arról a próbák során kiderül, hogy egyáltalán nem az”

Ascher Tamás

A magyar “színház-ínyencek” számára a 2008. évi oszlói Ibsen Fesztivál legizgatottabban várt produkciója természetesen az Ascher Tamás rendezte és a Katona József Színház előadásában bemutatásra került Ibsen *A vadkacsa* című 5 felvonásos dráma volt. Az előadásokat szeptember 2-án kedden és 3-án szerdán este 19.30-ra tűzte műsorára az oszlói Nemzeti Színház.

A már sok éves kapcsolatnak és a nemzetközi hírnévnek köszönhetően kapott meghívást a magyar színházi társulat az Ibsen fesztiválra. A darabot már 2 éve játsszák Magyarországon és nagyon jó kritikákat kapott.

Ascher Tamás dolgozott már korábban norvég társulattal, az oszlói Norvég Színházban rendezte meg a *Mesél a bécsi erdő* című Ödön von Horváth darabot, amivel elnyerte az év előadásáért járó rangos *Heddadíjat*. Ascher Tamás rendezőt Ibsenről, a rendezői és színpadi munkákról kérdeztem.

- Milyen érzés Ibsent a hazájában játszani? Jelent-e valamilyen plusz kihívást?

•Nem nagyobb drukkk ez, mint amikor bármilyen előadásra, bárhová elmegyünk. ... hogy megértik-e a szándékunkat vagy szeretik-e, ahogyan mi Ibsen darabjához nyúlunk, az nem csak Ibsen hazájában fontos, hanem minden közönség előtt. Talán itt kicsit biztonságosabb, mert azt gondoljuk, hogy nem ismeretlen művet viszünk ismeretlen közönség elé. De sokszor adódott hasonló helyzet, mert jártunk Moszkvában az *Ivanov*-val, Párizsban a *Tartüffe*-vel, tehát van már tapasztala-

tunk abban, hogy egyszer csak megjelenünk egy klasszikus szerzővel a szülőhazájában.

- Éppen ezért nézhetik kritikusabb szemmel vagy értelmezhetik másként.

- Nem biztos, hogy kritikusabb szemmel nézik. Nekünk az igazi problémánk az, hogy magyarul beszélünk külföldi közönség előtt, és a kivetítőn csak néhány lefordított sor olvasható. Nekünk az lenne a fontos, hogy mindent jól értsenek, és hogy együtt haladjanak a darabbal, tehát a szöveg azonos időben fusson az aktuális jelenettel. Attól nem félünk, hogy félreértelmezik a darabot. Ma már a színházaknak kimeríthetetlenek az értelmezési lehetőségei, nincsenek kanonizált formák. Láttam az itteni fotókon, hogy mások hogyan játsszák Ibsent, láttam a magyarországi vendégjátékukon Eirik Stubø rendezésében az oslói Nemzeti Színház *Hedda Gabler* változatát; nincs ma már előírva, hogy Ibsent így vagy úgy kell játszani, és aki másképp teszi, az szentségtörő.

- Az Eirik Stubø rendezte *Hedda* színpadképe meglehetősen eltért a korhűtől. Egy csőfélében játszódtott a darab. Ez teljesen más Ibsen megközelítés.

- Nem cső volt, hanem stilizált színpadkép. Tehát nem reális. Olyan színpadi megoldás, ami elvet minden naturális eszközt; jelzésszerű, egyszerű. A színészi játék is lehet annyira túlstilizált, hogy jelentősen eltér a megszokott formáktól. Ma már szinte kötelező eltérni a kanonizált formáktól. Tulajdonképpen az én *A vadkacsa* előadásom nem is annyira eltérő. Bizonyos mértékig kopárabb, mint a szokásos Ibsen színrevitelek; ez egy pszichológiai- realista megközelítés, kis abszurd beütéssel.

- *A vadkacsa* Ibsen utolsó szimbolista műve. Ibsent ugyanakkor realistának is tartják. Ez a kettősség hogyan befolyásolja a rendező munkáját?

- Ezek esztétikai kérdések, ehhez a rendezőnek semmi köze. Ez irodalmi téma; hogy az irodalmárok milyen izmusokról beszélnek, annak a darab színreviteléhez nincs köze. Attól, hogy valami szimbolista, attól

lehet realista, ez nem ellentmondás; a rendező szimbólumokkal dolgozik, de valóságos térben, valóságos emberekkel, valóságos dialógusokkal; s hogy ezt mennyire stilizálja a rendező, az mindig hozzáállás kérdése. Az csak irodalmi probléma, hogy valami szimbolista vagy realista; lehet egyszerre mind a kettő.

- Ibsen milyen magatartást vár el a szereplőitől, és Ön, mint rendező, milyen viselkedést vár el a színészektől?

- Ibsen semmit sem vár el, történeteket ír, és mint a krimiben, mindenkinek rettenetesen sok titka van, és ezeket a titkokat lassan kikutyogják, kifecsegitik és szép lassan megvilágosodik a történet. Az, hogy ez milyen magatartás révén derül ki, az csak rendezői hozzáállás kérdése. Nyilván megvan Ibsen műveinek a szokásos társalgási stílusa, s minnél több feszültséget sikerült a szerzőnek beleszönie, és minél absztraktabbá sikerült tennie, annál érdekesebb lett.

- Milyen emlékezetes pillanatai voltak *A vadkacsa* próbáinak, előadásainak?

- Simkó Katalin, a Hedviget játszó színésznő a főiskoláról bekerült a darabba. 21 éves, és ez az első nagyszínpadi szerepe. Izgalmas dolog volt, hogy hogyan érik bele a szerepébe, hogyan szokja meg, hogy nagyszínpadon van, nagyközönség előtt; óriási dolog annak, aki eddig csak főiskolai vizsgakörülmények között játszott. És izgalmas feladat Ibsent megfejteni. Ibsen kicsit túlbiztosítja magát, mindent többször mond el, hogy feltétlenül megfejtjük a titkait. A sok ismétlést ki kellett hagyni; a miénk egy erősen meghúzott változat. Tanulságos dolog, hogy amiről az ember azt hitte, hogy evidens, arról a próbák során kiderült, hogy egyáltalán nem az. Rengeteg izgalmas megfejteni való volt a darabban, és ez nagyon jól esett.

- Ibsen magánéletéről elég fura dolgokat lehet olvasni.

-Az írók általában elég fura emberek. Itt az a fontos és érdekes, hogy *A vadkacsában*, Gregers alakjában a saját addigi attitűdjét is erősen kritizálja. A legnagyobb jószándék is károsan hat. Az emberek frusztráltak és sérült lelkűek, ezért a legjobb szándékuk is rosszat tehet. Ebben a

műben Gregers Werle szatirikus, gonosz tükörképe egy fellelkesült, és buzgó idealizmusában másokat veckázó és másoknak kellemetlenkedő fiatalembernek. Mint az igazság bajnoka, nagy sebet ejt. Káros ez az igazságot osztó, dogmatikus, merev magatartás. Nem veszi figyelembe az élet sokszínűségét; Ibsen ilyen.

- Mennyi időbe tellett összeszoknia a társulatnak ebben a darabban?

- Ez egy 20 éve működő társulat, tökéletesen összehozott színház, ahol sokféle módon, különböző felállásban játszottak már a színészeink. Persze jönnek néha

újak, de ők is egy pillanat alatt beilleszkednek, mint Simkó Kata is. Inkább az okoz gondot, hogy már túlságosan is ismerjük egymást, és túlságosan is összehoztuk, tehát nagyon fontosak az inspiráló új tagok.

A kedd délutáni próba a kellékek, és a berendezések beállításaival kezdődött, mert az új helyszín mindig eltér a megszokott környezettől.

- A poharakra vigyáznunk kell - hallatszott a színpadról - s hozta tálcán a pincér csilingelve a vendégsereg poharait.

- Jó, de a poharak otthon is mindig összetörnek - jött a rendezői válasz, és már kezdődhetett is a darabnyitó parti.

A rendezőnek a rutinos színészi csapat irányításán túl - számunkra, nézőknek mellékesnek tűnő - részletekre is oda kell figyelnie.

- Hogy néz ki a falon az a két agancs? Túl közel vannak egymáshoz, csináljatok vele valamit! Nézőként szinte észrevehetetlen, mert mi egy tökéletesen berendezett szobát látunk, ami pont odavonzza a tekintetet ahová épp kell. A színpad tehát lassan "aschertamás köntöst" öltött és jött az öreg Ekdal, aki visszafordulva dűnnyögte a pincérnek, - Marha! (ez már a darabhoz tartozott?)
- Péter, fordulj a közönség felé, mert nem hallják! - szólt a rendező...
... s életre kelt Ibsen 1884-ben színre álmódott világa.
- Gina és Hedvig párbeszédét egy csattanó hang zavarta meg, és valami megmozdult a mennyezeten.
- Mi volt ez, mi folyik ott? - szólt a rendező a berendezés kezelőjéhez - Csak egy lámpát engedtünk le, amit a norvég műszakiak húztak fel tévedésből - jött a válasz.
- Remélem, hogy holnap is a mai műszak lesz itt..., ne kövessük el kétszer ugyanazt a hibát...

A szerdai előadás után Haumann Péterrel, Hjalmar apját játsszó színésszel beszélgettünk néhány percet, aki elmondta, hogy nagyon kíváncsi a norvég közönség véleményére. Két norvég hölgy is volt a társaságunkban, egy nyelvész műfordító és egy állatorvos;

- Csodálatos volt - nyújtották a kezüket a művész úrnak és nagyon hálaadások voltak, hogy személyesen gratulálhattak. A darab kapcsán közösen elmélgedtünk többek között azon, hogy Ibsent mennyire lehet mai módon értelmezni. Ibsent a maga idejében nehezen fogadta el a kortárs norvég közönség, és olvasótábor. De Ibsen jött, látott, győzött. Megajándékozta az utókort remekműveivel.

Henrik Ibsen: A vadkacsa; Díszlet: Khell Zsolt; Jelmez: Szakács Györgyi; Rendező: Ascher Tamás; Fordította: Kúnos László; Szereplők: Fekete Ernő, Haumann Péter, Keresztes Tamás, Máté Gábor, Fullajtár Andrea, Simkó Katalin m.v., Bodnár Erika, Bezerédi Zoltán, Rajkai Zoltán, Szacs vay László, Dégi János m.v., Morvay Imre, Dankó István, Friedenthal Zoltán e.h., Herczeg Tamás e.h.

Tóth Zsuzsanna